

*Sárga istenek és ritka nyelvek
nyomában*

Ligeti Lajos (1902-1987),
az iskolateremtő tudós

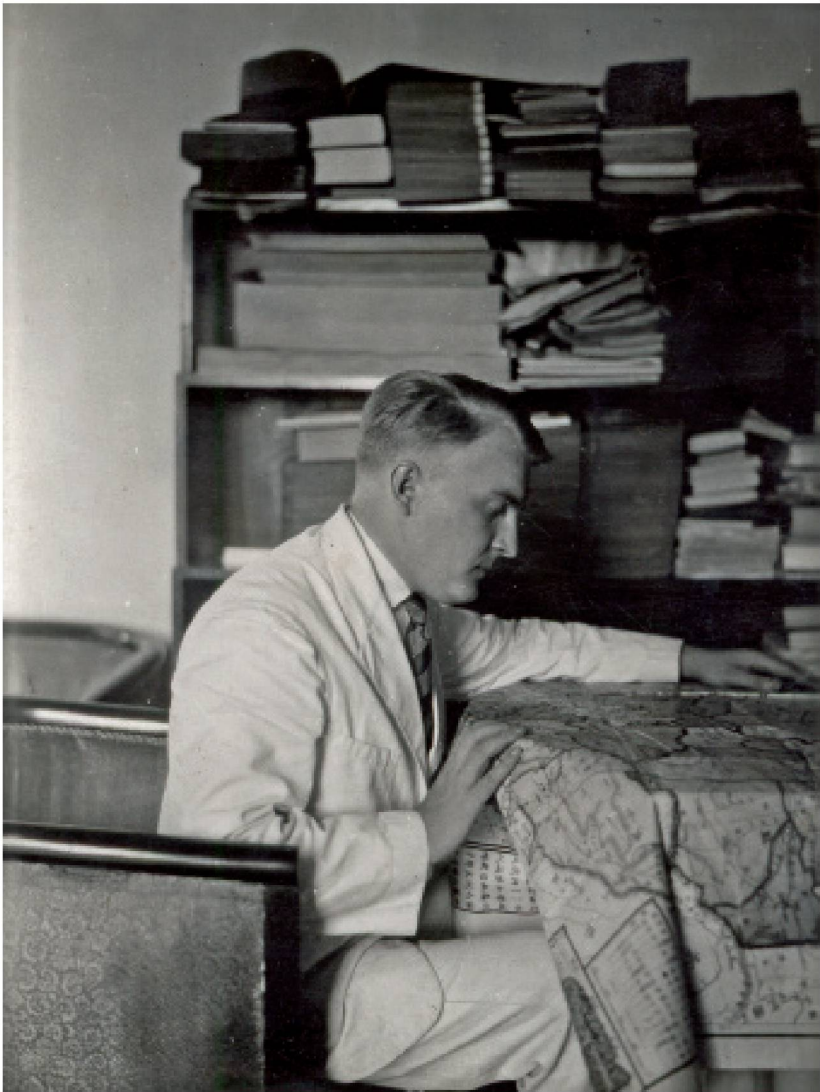
*On the track of yellow gods and
rare languages*

Louis Ligeti (1902-1987),
the outstanding scholar

2022. NOVEMBER 3. - 2023. FEBRUÁR 15.

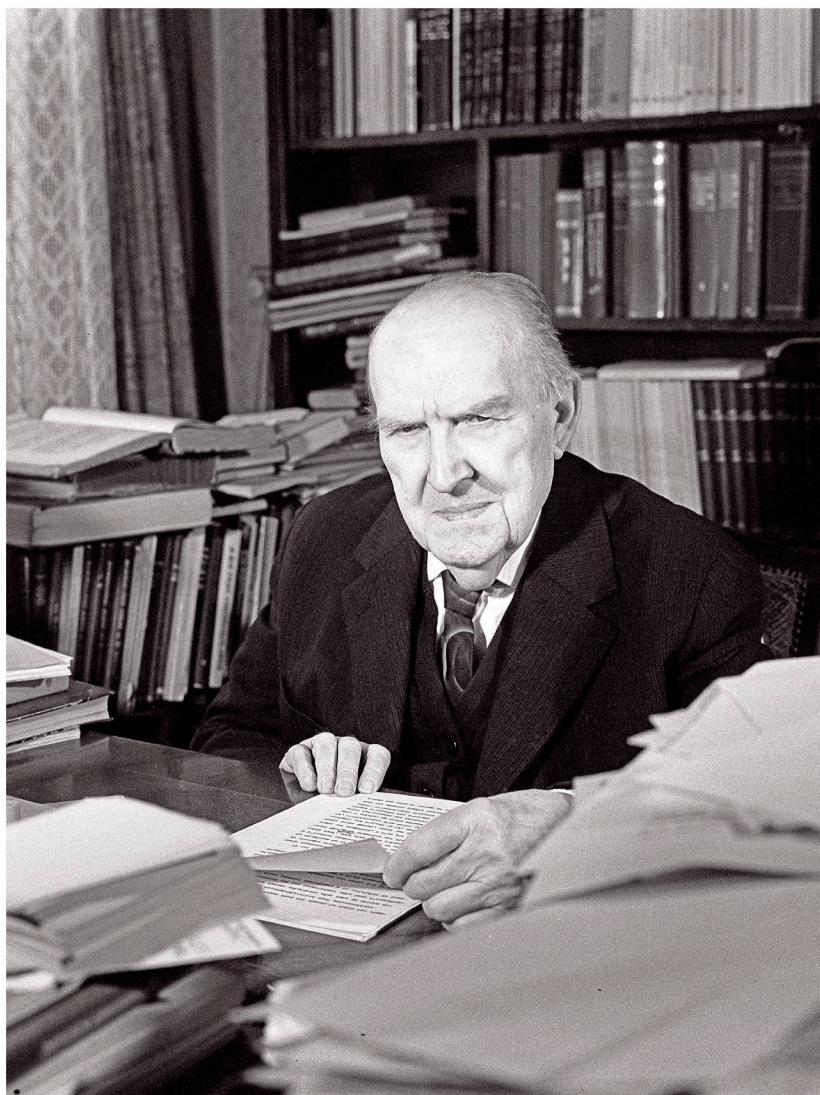

Az út tervezése, Ligeti egy kínai nyelvű térképet tanulmányoz.

Planning the expedition. Ligeti studies a map in Chinese.

*Balassagyarmati Könyvtár Helytörténeti Gyűjteménye/ Library of
Balassagyarmat, Collection of Regional History, 519*

Az idős tudós munka közben. (G. Fábri Zsuzsa fotója)
The elderly scholar at work. (Photo by G. Fábri Zsuzsa)
MTA KIK / LHAS, D.7951

Sárga istenek és ritka nyelvek nyomában
Ligeti Lajos (1902–1987),
az iskolateremtő tudós

Készítette 2022-ben, születésének 120. évfordulójára,
a Magyar Tudomány Ünnepe alkalmából,
a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtár és Információs Központ
Keleti Gyűjteménye
a Magyar Tudományos Akadémia támogatásával.

On the tracks of yellow gods and rare languages
Louis Ligeti (1902–1987),
the outstanding scholar

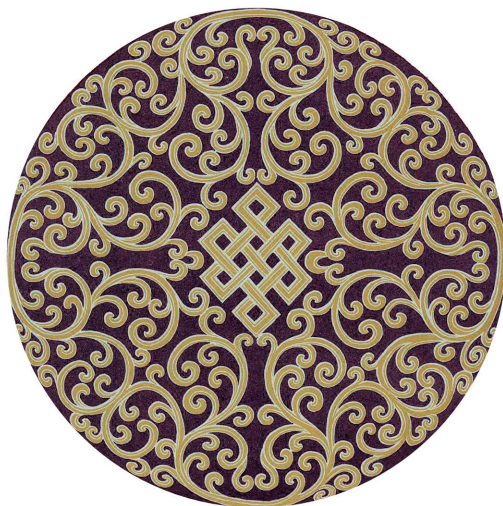
Published in 2022, on the 120th anniversary of his birth,
on the occasion of the Celebration of Hungarian Science,
by the Oriental Collection of the Library and Information Centre
of the Hungarian Academy of Sciences, with the support
of the Hungarian Academy of Sciences.

Ligeti Lajos (1902–1987) a 20. századi magyar keletkutatás iskolateremtő tudósa és tudományszervezője volt: turkológus, mongolista, mandzsu-tunguzista, sinológus és tibetista, aki — különösen török eredetű jövevényszavainkat érintő munkásságával — a magyar nyelvészet és őstörténet kutatásában is kiemelkedő eredményeket ért el.

Nem volt szobatudós, neve belső-ázsiai kutatásai révén egy részben letűnt világ kiháló félben lévő, vagy mára már kihalt nyelveinek lejegyzőjeként maradt fenn az utókor számára. Útjairól népszerű könyvekben is beszámolt, megismertette a széles közönséget a „sárga istenekkel”, a mongol buddhizmus világával, titkos történetükkel, a harmincas években Ázsia szívében élő népek politikai játszmák és hatalmi érdekek által megnyomorított mindennapjaival.

Ötven évet meghaladó, a 20. század viharain átívelő akadémiai tagsága, és bő húsz éves akadémiai alelnöksége alatt nemcsak a magyar tudomány irányításában, de a hazai orientalisztika megreformálásában, modern formájában való megszervezésében és fejlesztésében játszott úttörő szerepet.

Születésének 120. évfordulóján a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára életének és munkásságának bemutatásával emlékezik meg a kiemelkedő tudósról.

Louis Ligeti (1902–1987), a Turkologist, Mongolist, Manchu-Tungusist, Sinologist, and Tibetist, was a founding scholar and promoter of 20th century Hungarian Oriental studies. He also achieved prominent results in Hungarian linguistics and prehistory, especially with his research on earlier Turkic loanwords in the Hungarian language.

He was not by any means an armchair scholar. Thanks to his fieldwork in Inner Asia, his name has continued to endure for future generations as a documenter of vanishing or already extinct languages from an almost bygone world. Writing in a popular style about his travels, he acquainted the broad public with the “yellow gods”, the world of Mongol Buddhism, and the Mongols’ secret history, including the day-to-day life of people living in the heart of 1930’s Asia, crippled by political games and imperial interests.

During the more than fifty years of his Academic membership throughout the tempestuous 20th century, including some twenty years of vice-presidency, he played a decisive role in guiding Hungarian scientific life, and in reforming, streamlining, and developing Hungarian Oriental studies.

On the 120th anniversary of his birth, the Library of the Hungarian Academy of Sciences commemorates this eminent scholar with an exhibition on his life and work.

Ligeti Lajos, orientalista, a Magyar Tudományos Akadémia alelnöke. (MTI Fotó, 1962)

Louis Ligeti, orientalist, the vice president of the Hungarian Academy of Sciences. (MTI Photo, 1962)

MTA KIK/LHAS, D.2794

Balassagyarmat. Vármegyeháza.

A balassagyarmati vármegyeháza Ligeti születésének évében. (Wertheimer Zs. nyomása)

County Hall of Balassagyarmat in the year Ligeti was born. (Print by Zs. Wertheimer).

Balassagyarmati Könyvtár Helytörténeti Gyűjteménye / Library of Balassagyarmat, Collection of Regional History Ht 58.100-83.3.29

„Görbe úton jutottam el ahhoz a célhoz, amit magam elé tűztem”

Büszkén vállalt balassagyarmati palóc identitásával ellentétben származását — magánéletének számos aspektusához hasonlóan — életében homály fedte. Az anyakönyvek alapján azonban biztosan tudható, hogy a csizmadia kispáros Ligeti János (Laukó Ferenc fia) és a részben zsellér családból származó Cseh Ilona első fiúgyermekékként látta meg a napvilágot 1902. október 28-án. A római katolikus család nem volt éppen gazdagnak mondható, de a század eleji Balassagyarmaton, Nógrád vármegye székhelyén, a polgári lét is magában hordozta egy rendkívüli tudományos pálya építésének lehetőségét, legalábbis a különösen tehetségesek számára.

Márpedig a tehetség és a szorgalom szemlátomást nem hiányzott belőle (sem a majdani ügyvéd, Gyula öccséből), ugyanis a négyosztályos általános iskolát és a nyolcosztályos Balassagyarmati Magyar Királyi Állami Főgimnáziumot egyaránt kitűnő eredménnyel végezte. A Kelet iránti érdeklődését igen korán felkeltették olvasmányai, majd kiérlelték iskolai tanulmányai. Erre később így

“I reached my goals through a tortuous journey”

Although Lajos Ligeti always boasted with great pride about his North-Eastern Hungarian origin, belonging to the so-called Palóc ethnic group, his family lineage—similarly to many other aspects of his private life—was shrouded in mystery throughout his life. From the birth registers we know with certainty that he came into the world in Balassagyarmat, on the 28th of October 1902, the firstborn son of a bootmaker János Ligeti (son of Ferenc Laukó) and Ilona Cseh, whose ancestors were partly cotters. The Roman Catholic family was by no means rich, but in Balassagyarmat, the main town of Nógrád county, at the beginning of the century, even middle-class existence offered the possibility for children, especially for the very talented ones, to pursue scientific careers.

Ligeti Lajos szüleivel és testvérével.

Lajos Ligeti with his parents and brother.

MIA KIK Kézirattár/LHAS Department of Manuscripts,

Ms 6502/215

In fact, the young boy was obviously not wanting either in talent or diligence (similarly to his younger brother, Gyula, a future lawyer): he passed the four classes of public primary school, followed by eight classes of the Hungarian Royal State Secondary School in Balassagyarmat, with distinction. His interest in Eastern lore was aroused early on through his readings, and was further fine-tuned by his studies. He later recollected: “The Arabic words and phrases in Karl May’s books directed my attention towards the Orient, and the Oriental languages. Before long, what I learned in secondary school led me to Hungarian prehistory, the origin of the Magyars, and to the Turks.” From this time on, throughout his life, the-

emlékezett vissza: „... May Károly volt az, amiben az arab szavak és arab kifejezések figyelmemet Kelet felé irányították, keleti nyelvek felé. Nem kellett sok idő hozzá, középiskolai tanulmányaim a magyar őstörténet, a magyarok eredete és a török felé fordította a figyelmemet.” Ettől kezdve egészen élete végéig ez állt tudományos érdeklődésének középpontjában. A gimnázium mellett önképzőköri munkát folytatott, és az így elnyert ösztöndíj azt is lehetővé tette, hogy *Sirály* címen saját ifjúsági lapot jelentessen meg.

Ligeti Lajos öccsével, Gyulával.
Louis Ligeti with his younger brother, Gyula.
MTA KIK Kézirattár/LHAS Department
of Manuscripts, Ms 6502/213

A balassagyarmati évek a tartós barátságok és a határozott magyar elkötelezettség mellett alapműveltséget, latin, görög és német nyelvtudást adtak. 1921. szeptember 9-én kelt, dicséretes érettségi bizonyítványa megnyitotta előtte az utat az ország elsőszámú egyeteme, a budapesti Magyar Királyi Pázmány Péter Tudományegyetem felé, amely abban az időben a tudományos keletkutatás egyetlen hazai központja volt.

1975-ben az alábbi szavakkal emlékezett meg a balassagyarmati, akkorra már Balassi Bálint nevét viselő gimnáziumra: „Ragaszkodással gondolok vissza szülőföldem *alma mater*ére, hálával idézem egykori tanárain emlékéit. Hosszú életutamon megtanultam: az iskola annyit ér, amennyit a tanárai; a mi iskolánk tanárai sokat értek.”

se questions remained his primary scientific interest. After classes he participated in the literary and debating club of his secondary school. The scholarship he gained there enabled him to publish his own school newspaper called *Seagull*.

The years spent in Balassagyarmat gave him, in addition to lasting friendships and a resolute commitment to the Hungarian cause, a fundamental erudition and knowledge of the Latin, Greek, and German languages. His meritorious matriculation certificate, dated 9th September 1921, cleared his way to Hungary's top-ranked university, the Royal Hungarian Pázmány Péter University in Budapest, which was, at the time, the only centre of Oriental Studies in Hungary.

In 1975, he alluded with the following words to his secondary school in Balassagyarmat, already named after the Hungarian poet Bálint Balassi: "I look back loyally to the *alma mater* of my birth-place. I remember with gratitude the memory of my one-time teachers. In the long course of my life I have learned that any school is only as worthy as its teachers, and the teachers of our school were extremely worthy."

Ligeti portréja 16 éves korából.
The portrait of Ligeti at the age of 16.
MTA KIK Kézirattár/LHAS Department
of Manuscripts, Ms 6502/001

„Hogy nyelvünk török elemeit pontosabban tudjuk”

A budapesti egyetemi évek (1921–1925) alatt elsajátította azokat a módszertani eszközöket, amelyekkel a magyar őstörténet megközelíthetetlennek tűnő részleteihez közelebb férkőzhetett. Melich János, Németh Gyula, Gombocz Zoltán és Pröhle Vilmos előadásain megismerkedett a történeti összehasonlító nyelvészettel, a keleti forrásokhoz való közvetlen hozzáférést biztosító nyelvtudást szerzett, megtanulta a filológiai pontosság jelentőségét.

A gimnáziumból magával hozott tudást és a jó tanulmányi eredményeket tovább kamatoztatta. A képzés kezdetétől az Eötvös Collegium francia mintára felépített elit tanárképző műhelye szolgáltatta azt a biztos háttérrel, amely a kitűnők között is kiemelkedési lehetőséget nyújtott számára, megalapozta frankofón irányultságát, és hozzásegítette ahhoz, hogy személyes kapcsolatok révén helyet kapjon a nem orientalista magyar nyelvészek köreiben is. Egész életében alkalmazott egyik alapelvét, amely szerint a tudományos kutatás az oktatástól nem választható el, szintén a magas szintű pedagógiai képzést prioritásként kezelő intézményben tette magáévá. Így az sem véletlen, hogy tanári diplomát nem adó orientalisztikai (főként turkológiai) tanulmányai mellett 1925-ben görög

Paul Pelliot és tanítványai a Sorbonne Szent Orsolya kápolnája előtt.

Paul Pelliot and his students before the Chapel of St. Ursula, Sorbonne.

MTA KIK Kézirattár/LHAS Department of Manuscripts, Ms 6502/142

Az Eötvös József Collegium egy II. világháború után készült képeslapon.

The József Eötvös College on a postcard made after World War II.

ELTE EJC Mednyánszky Dénes Könyvtár és Levéltár, Fotótár | Library of the József Eötvös College, KC24

“We should ascertain the Turkic elements of our language”

During his university years in Budapest (1921–1925) he mastered the methodological skills which later helped him get closer to the seemingly inaccessible details of Hungarian prehistory. In the classes of János Melich, Gyula Németh, Zoltán Gombocz, and Vilmos Pröhle he became acquainted with comparative linguistics, acquired a good command of languages that gave him direct access to Oriental sources, and learned the importance of philological precision.

He put to good use the knowledge and excellent results he brought from secondary school. From the beginning of his studies, the elite Teachers' Training Institute of Eötvös College, patterned after the French model, provided a solid background for him to excel even among the best students, established his francophone attitude, and helped him become accepted, thanks to personal connections, by the circle of non-Orientalist Hungarian linguists. One of the governing principles of his life, namely that scientific research and education are inseparable, was also implanted in him in this high-ranking institution, where the formation of teachers was considered top priority. In addition to his Orientalist (mainly Turkologie) training which did not provide a teacher's diploma,

és latin nyelvből tanári képesítést is szerzett. Kiemelkedő teljesítményének bizonyítéka az ugyanebben az évben kormányzói kitérítéssel jutalmazott doktori szigorlata volt.

Már hallgató korában, 1924-ben megjelentette első közleményét (*Deskó Endre csuvas-magyar nyelvhasználatása*) és megtartotta első felolvasásait (*A kirgiz népnév eredete a Kőrösi Csoma Társaságban*, ill. *A magyar rovásírás egy ismeretlen betűje a Budapesti Philologiai Társaságban*). Tudományos eredményei elismeréseképpen 1926-ban a Magyar Nyelvtudományi Társaság Szily-jutalomban részesítette, 1927-ben pedig a Magyar Tudományos Akadémia Sámuel-Kölberdiját is megkapta.

Kitüntetéses doktorátusa eredményeként Klebelsberg Kuno királyi vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjesztése alapján 1925 júliusában kormányzói ösztöndíjjal nyert három éves párizsi tanulmányutat.

A francia keletkutatás a gyarmatbirodalom fenntartása miatti igényekből fakadóan nagy múltra tekintett vissza és lényegesen fejlettebb tudományos infrastruktúrával rendelkezett. A Sorbonne és az École nationale des langues orientales vivantes (a mai Inalco) falai közt ennek legújabb eredményeivel, modern módszereivel és széles perspektívájával ismerkedhetett meg. A kor nemzetközi hírnévnek örvendő tekintélyei, Paul Pelliot, Henri Maspero, Jacques Bacot, Marcel Granet, Antoine Meillet és René Grousset tanóráin mélyítette el ismereteit.

Ligeti Lajos a diploma és doktorátus megszerzésének évében, 1925-ben.

Lajos Ligeti in 1925, the year he took his diploma and doctoral degree.

MIA KIK Kézirattár/LHAS Department of Manuscripts, Ms 6502/4

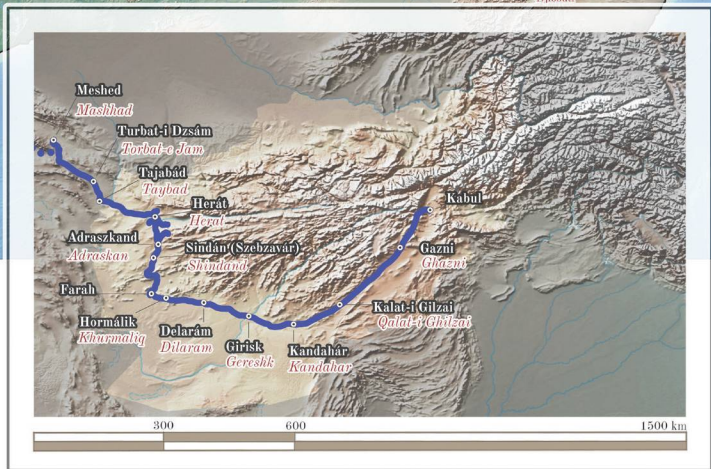
in 1925 he also finished a teacher's degree in Greek and Latin. Another proof of his outstanding achievement was that in the same year he got his doctoral degree with the highest possible distinction under the auspices of the Governor. During his years as a student, he published his first study in 1924 (*Endre Deszkó's Chuvash-Hungarian comparison*) and delivered his first lectures (*The origin of the Kyrgyz ethnonym* at the Csoma de Kőrös Society and *An unknown letter of the Hungarian runic script* at the Philological Society of Budapest). In 1926, the Hungarian Linguistic Society awarded him the Szily Prize for his scientific results, while in 1927, he received the Sámuel-Kölber Prize from the Hungarian Academy of Sciences. In July 1925, upon the recommendation of Kuno Klebelsberg, Minister of Religion and Education, Ligeti was awarded the Governor's traveling scholarship for a three-year long study-trip to Paris. Due to the country's colonial legacy, Oriental studies in France go back to a glorious past, and have an advanced scientific infrastructure. Within the walls of the Sorbonne and the *École nationale des langues orientales vivantes* Ligeti became acquainted with the latest results, modern techniques, and broad perspectives of these studies. He deepened his knowledge at the lectures of the leading authorities of the age: Paul Pelliot, Henri Maspero, Jacques Bacot, Marcel Granet, Antoine Meillet, and René Grousset.

Paul Pelliot (1878–1945),
francia sinológus professzor,
Belső-Ázsia világhírű kutatója.

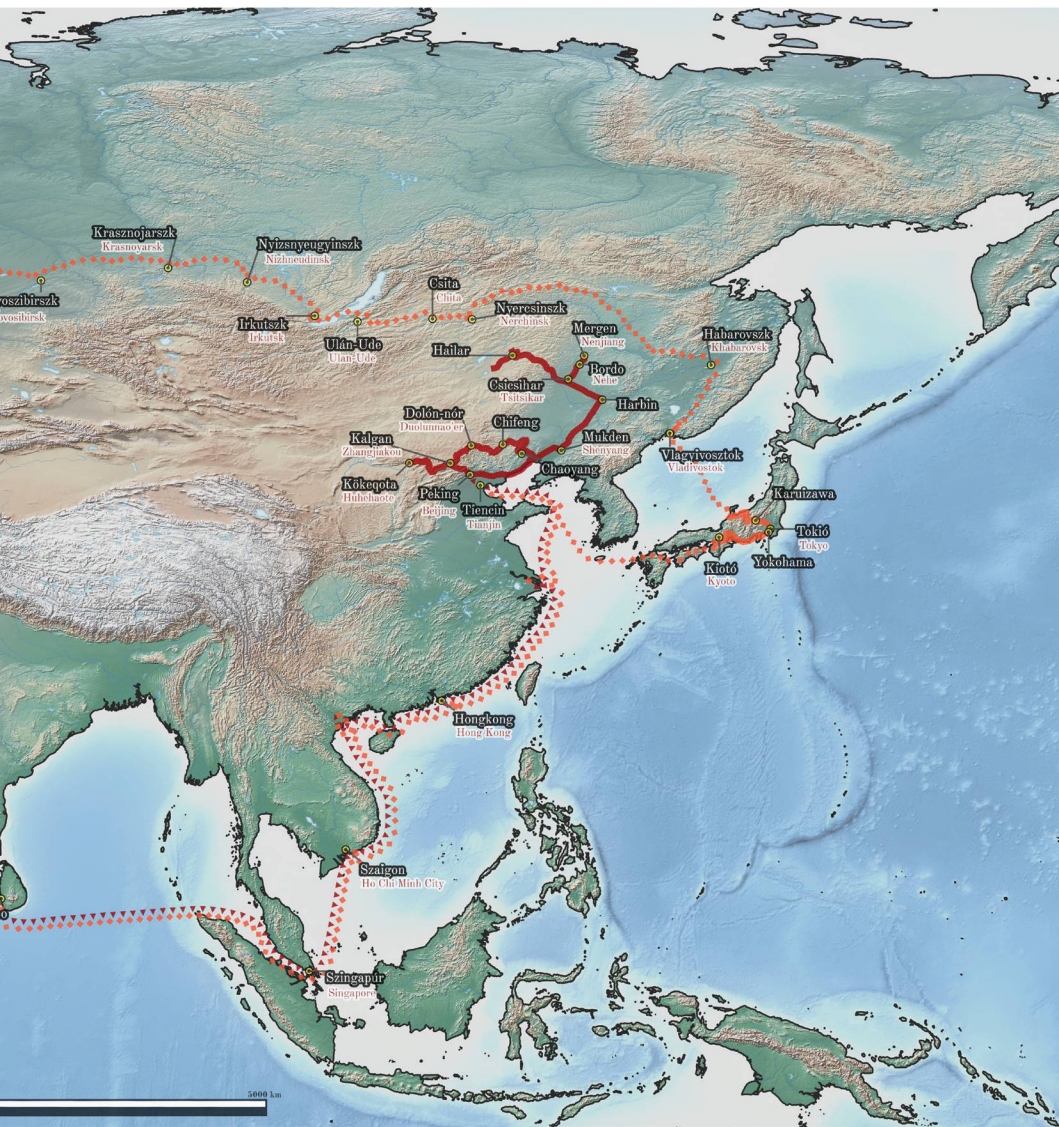
Paul Pelliot (1878–1945),
French professor of sinology, word-famous
researcher of Inner Asia.

MIA KIK Keleti Gyűjtemény/LHAS
Oriental Collection, 737.837

Ligeti Lajos

The three

három kutatóútja

fieldwork trips of Louis Ligeti

Jelmagyarázat *Legend*

1928–1931

(Kína
China)

Megközelítés
Approach

Terepmunka
Fieldwork

1936–1937

(Afganisztán
Afghanistan)

1940

(Japán
Japan)

Szerkesztette
Edited by Rottár Máté

Made with Natural Earth free vector and raster map data, and the coordinates of GeoNames, the free geolocation database using QGIS and GIMP softwares.

2022 © ROTTÁR Máté

Afgán férfi számárháton a Gozargá felé vezető úton. (Kabul, Afganisztán, 1937)

Afghan man riding his donkey on the road to Guzargah. (Kabul, Afghanistan, 1937)

SZTE Klebelsberg Könyvtár, Keleti Gyűjtemény, Ligeti-hagyaték/University of Szeged, Klebelsberg Library, Oriental Collection, Ligeti bequest, 00180069

„Nem volt kényelmes dolog akkor utazni, fiatalnak és elszántnak kellett lenni”

A párizsi évek végére az ifjú Ligeti Lajos kiszélesedő látókörében új szempont jelent meg: úgy érezte, hogy a helyi viszonyok, szokások, azaz a néprajzi háttér ismerete az egyik kulcsa az írott források és a nyelvi adatok helyes értelmezésének. Hazatérte előtt, 1928 tavaszán elkezdte szervezni utazását a már érdeklődése fókuszába került belső-ázsiai kultúrák egyik bölesőjébe, Mongóliába. Azonban a nagypolitika közbeszólt: a Szovjetunió párizsi és berlini nagykövetsége is elutasította vízumkérelmét, terveinek újragondolására készítette őt. Végül az oktatási minisztérium és az Akadémia 19 000, illetve 2000 pengős támogatása révén megvalósulhatott a jóval költségesebb hajóút Kínába. Azonban az ekkor már a szovjet érdekszférába sodródó Mongol Népköztársaságba sem kapott bebocsátást, így kutatásait végül a polgárháború zavaros viszonyai közé süppedt ifjú Kínai Köztársaság mongolok lakta vidékeire, Belső-Mongóliára és Mandzsúriára, illetve Pekingre korlátozta. Az 1928–1931 közötti expedíció mégis rendkívül sikeres volt a néprajzi megfigyelések, a mongol buddhizmus első mélyreható ismertetése, a régi kéziratok és fanyomatok beszerzése, illetve nyelvi, nyelvjárási anyagok gyűjtése vonatkozásában.

“At that time travel was not easy, you had to be young and desperate”

His years in Paris opened up young Ligeti’s intellectual horizons and led him to realize that no Eastern written sources or linguistic data can be properly interpreted without first-hand knowledge of the local conditions and customs, that is the ethnographic background. In the spring of 1928, before going home, he started to organise his journey to Mongolia, one of the cradles of Inner Asian cultures, which had by then already become the focus of his interest. Great power politics, however, interfered. Both embassies of the Soviet Union, in Paris and Berlin, rejected his visa application, prompting him to reconsider his plans. Finally, with the help of a generous stipend from the Ministry of Education and another lesser sum from the Hungarian Academy of Sciences he could afford the more expensive sea-voyage to China. It turned out that the Mongolian People’s Republic, already under heavy Soviet influence, also refused to allow him entry, so Ligeti remained in China. Amidst the hectic conditions of civil war in the young Republic, he restricted his explorations to regions inhabited by Mongols, that is Inner Mongolia and Manchuria, and to Beijing. Still, his expedition between 1928–1931 was extremely successful with regards to ethnographic observations, the first thorough exposition of

Csiesihari dahúr tanító. (Qiqiha’er, Mandzsúria, 1931. február)

Daur teacher in Tsitsikar. (Qiqiha’er, Manchuria, February 1931)

*MNM Történeti Fényképtár, az ELTE Természettudományi Tanszéke letétje/
Hist. Photo Dept. of the Hung. Nat. Museum, Deposit of the Dept. of Physical Geogr., Eötvös Loránd Univ., LII/625*

Tudományos tekintetben hasonlóan nagy jelentőségű, ismételten miniszteriumi és akadémiai támogatással megvalósult 1936–1937-es második útja, elsősorban egy kevésbé ismert afganisztáni mongol népcsoport, a Herát környéki mogulok évszázadok óta elszigetelten fejlődő nyelvének alapsabb leírására, illetve Észak-Afganisztán alig kutatott török nyelveinek felderítésére irányult. Az első úthoz hasonlóan ezúttal is kizárólag a Szovjetunió megkerülésével, Iránon át tudott utazni, ez azonban kiváló lehetőséget biztosított számára a meshedi könyvtár magyar östörténeti vonatkozású forrásainak áttekintésére és fényképmásolatok készítésére. A kutatóút céljai teljesültek, azonban a gyűjtött értékes mogul és özbec nyelvű anyag Ligeti haláláig csak részben került feldolgozásra, kiadásra.

Harmadik, Japánba vezető nyolc hónapos tanulmányútjára 1940-ben, a magyar–japán kapcsolatok két világháború közötti virágzása idején, kulturális egyezmény keretében, „a japán részről ily célokra a közoktatási miniszter részére bocsátott Mitsui alapterhére” került sor. Ennek során az akadémiai és egyetemi kapcsolatépítés hasonló jelentőséget kapott, mint a könyvtári kutatások és kéziratfotók beszerzése. Ezúttal a szovjet fél engedékenyebbnek bizonyult: diplomáciai közbenjárásra a hazautat — ha némi késéssel is — már a transzszibériai expresszrel tehetta meg.

Hagyományos kínai stílusban épült, nyolcszögletű átjáró kapu a csaojangi Youshun si lámatemplom udvarán, tehetősebb szerzetessel. (Chaoyang Rehe/Jehol prefektúra, Kína, 1930. április)

Magyar Földrajzi Múzeum, 5531-2003

Mongolian Buddhism, the purchase of old manuscripts and woodblock prints, and collecting linguistic, mainly dialectal, material. From a scientific point of view his second journey in 1936–1937, again with ministerial and academic support, was similarly significant. The aim of this trip was mainly to study in detail the language of a little-known Mongol ethnic group, the Moghols of Afghanistan around Herat, which had developed in isolation for centuries, as well as to document some other less-studied Turkic languages in North Afghanistan. Just like on his first journey, he had to pass around the Soviet Union and travel through Iran. This gave him opportunity to survey sources in the Meshhed Library related to Hungarian prehistory and to take photos of them. The goals of the trip were realised, but the collected valuable Moghul and Uzbek linguistic material had only been partially processed and published before his death in 1987.

His third study tour in 1940 lasted eight months and was organised at the time of the flowering of Hungarian–Japanese relations between the two World Wars, within the framework of a cultural agreement funded “by Japan through the Mitsui Foundation given for such purposes to the Hungarian Minister of Education”. On this particular trip the creation of academic and university relations was as important as the library studies and acquiring photos of manuscripts. This time the Soviets proved more lenient: on the way home, thanks to diplomatic mediations, and after some delay, Ligeti could ride the Trans-Siberian Express.

Octagonal gateway built in the traditional Chinese style in the courtyard of the Youshun si monastery of Chaoyang with a well-off lama. (Chaoyang, Rehe/Jehol Prefecture, China, May 1930)

Hungarian Geographical Museum, 5531-2003

„Célomhoz úgy közeledtem, ahogy abban az időben az lehetséges volt”

Első útjáról hazatérve Ligetit az első világháború és a gazdasági világválság által megrendített Magyarországi kilátástalansága fogadta. „1931 őszén megérkeztem első ázsiai utamról Budapestre, állást azonban évekig nem sikerült kapnom, s csak a megértő *alma mater*nek, az Eötvös Collegiumnak köszönhetem, amely lakással és koszttal sietett segítségemre, hogy e nehéz éveket sikerült átvészelnem és tudományos munkámat folytatni tudtam” — fogalmaz visszaemlékezésében. Azonban az út bőséges nyersanyagot szolgáltatott első fontosabb külföldi publikációihoz és expedíciójának sajtóvisszhangja révén nemzetközi hírnévre tett szert. 1931-től egészen 1934-ig fizetés nélkül oktatott a budapesti egyetemen, közben két félévre meghívást kapott Párizsba az École nationale des langues orientales vivantes-ra mongolt tanítani, melynek nyomán 1934-ben állampolgárságot és állást is kínáltak neki.

A magyar kormányzat erről Párizsból értesült, cselekvésre szánta el magát és kinevezte Ligetit a VIII. fizetési osztályba, noha megelőzően semmi rendszeres javadalmat nem élvezett. A biztosabb külföldi pályafutás helyett Ligeti a szerényebb hazai lehetőségek mellett döntött. Itthoni elismertsége növekedtével igen fiatalon, már 1936

Az Akadémia székháza, háborús pusztítások nyomai a homlokzaton, 1945 körül.

The Palace of the Hungarian Academy of Sciences, around 1945. The facade still bears traces of the ravages of war.

Akadémiai Levéltár, Fotótár/Archives of the Academy, Photo Collection, 5259

Az Akadémia elnöksége 1949-ben: (ülő sor balról jobbra) Gombás Pál alelnök, Ligeti Lajos alelnök, Rusznyák István elnök, Alexits György főtitkár; (álló sor) Novobátzky Károly, Erdey-Grúz Tibor, Straub F. Brunó, Lukács György, Molnár Erik választott elnökségi tagok (Dénes D. László fotója)

Presidency of the Academy in 1949

MIA KIK Kézirattár/LHAS Department of Manuscripts, Ms 2290/158

"I tried to reach my goal as was possible in those times"

Returning from his first journey, he found desperate conditions in Hungary shaken by WWI and the world economic crisis. "When, in the fall of 1931, I came back from my first Asian trip, I could not get a job for years. I owe to my sympathetic alma mater, the Eötvös College, which hastened to my help with accommodation and board, that I could get sorted out these hard years and continue my scientific work" — wrote Ligeti in his recollections. The journey provided abundant material for his first important publications in foreign journals. Through the press reactions to his expedition, he reached international fame. Between 1931 and 1934 he was an unsalaried lecturer at the University of Budapest while the École nationale des langues orientales vivantes invited him for two semesters to teach Mongol philology. In 1934 they even offered him French citizenship and a permanent job. When the Hungarian educational establishment heard the news from Paris, they realised the time to act had arrived. He was promoted to a higher pay category, even though he had never had a regular salary before. Instead of a more secure career abroad, Ligeti accepted the modest possibilities at home. With the increase of his recognition at home, he was elected a Corresponding Member of the Hungarian Academy of Sciences at a very young age, in May 1936, and at

májusában levelező tagjai közé választotta a Magyar Tudományos Akadémia, illetve a Magyar Nyelvtudományi Társaságban és a Kőrösi Csoma Társaságban is aktív szerepet vállalt. 1938-ban nyilvános rendkívüli egyetemi tanári kinevezést kapott, mely minőségében 1939-től Belső-Ázsiai Tanszéken oktatott előbb mongolt, majd 1941-es nyilvános rendes tanári kinevezését követően már tibetit is. Ugyanezen évtől az egyetem mellett alapított Magyarásgtudományi Intézet igazgatójává is kinevezték. 1942-től saját tanszéke mellett, Pröhle Vilmos nyugállományba vonulása után, a Kelet-Ázsiai Tanszék megbízott, majd rendes vezetője is volt mintegy húsz éven át.

Mivel — figyelmen kívül hagyva az állami propaganda szempontjait — az őstörténeti kutatásokban csakis a legszigorúbb tudományos kritika próbáját kiállt elméleteket támogatta, elkerülhetetlen volt, hogy a nyilas hatalomátvételt követően összetűzésbe kerüljön a hivatalos kultúrpolitikával. A tényleges retorziót azonban a második világháború eseményei elsöpörték. A háborút követően talán épp ez az ideológiai távolságtartása emelte kedvező pozícióba, így az Akadémia átszervezésének folyamatát is közelről követte, noha rendes taggá választására csak 1947-ben került sor. 1949 végétől egészen 1970-ig az Akadémia alelnöki tisztét töltötte be. Emellett az MTA I. Osztályának vezetőségében és hosszabb-rövidebb ideig több bizottságában (Helyesírási, Könyv- és Folyóiratkiadó, Könyvtári, Nyelvtudományi, Orientalisztikai, Világirodalmi) is szerepet vállalt.

Magyar-mongol tudományos együttműködési egyezmény aláírása, 1961. október 10.
Signing the Hungarian-Mongolian scientific co-operation agreement, on 10 October 1961.
Akadémiai Levéltár Fényképtára / Archives of the Academy, Photo Collection, 875

1945-ben Ligeti feleségül vette Tigyi Idát. A képen egy Magyarországon tanuló mongol diák, Dzsamba társaságában láthatók, akit a házaspár szinte fiának tartott.
In 1945, Ligeti married Ida Tigyi. In the photo, they are with Jamba, a Mongolian student in Budapest whom the couple cherished as a son.

MIA KIK Kézirattár/LHAS Department of Manuscripts, Ms 6502/77

the same time also played an active role in the Hungarian Linguistic Society and the Csoma de Kőrös Society. In 1938 he became associate professor at the Department of Inner Asian Studies where he first taught the Mongol, then Tibetan languages, following his appointment as a full professor in 1941. In the same year, he became Director of the Institute of Hungarian Studies. From 1942, after Vilmos Pröhle's retirement, besides leading his own department, Ligeti became acting Head, then Head of the Department of East Asian Studies for some 20 years.

He dismissed state propaganda and in prehistorical research only supported such theories which withstood the scrutiny of the strictest scholarly criticism. Consequently, after the far-right Hungarian ultranationalist party's takeover on the 15th of October 1944, a clash between him and the official cultural policy was inevitable. However, during the events of the final war years, he escaped retribution. It was perhaps this keeping a distance from ideology that helped him after the war to rise to advantageous positions. Accordingly, he was involved in the reorganisation of the Academy, even before he became its Ordinary Member in 1947. From the end of 1949 up to 1970 he served as Vice President of the Hungarian Academy of Sciences, played an active role on the administrative board of Section I (Linguistics and Literary Scholarship), and frequently sat in Academic Committees (Orthography, Book- and Journal Publishing, Library, Linguistics, Oriental Studies, and World Literature).

A nyitást követően Keleti Könyvtárnak nevezett gyűjtemény olvasóterme.
Reading Room of the Oriental Collection (then called "Oriental Library") after its opening.
MIA KIK Keleti Gyűjtemény/LHAS Oriental Collection, Keleti Gy. fotó/001

„Apránként hoztam én, onnan, Mongóliából több láda könyvet, kéziratot.”

Az MTA Könyvtára 1826-os alapítása óta a Keletre vonatkozó irodalom egyik legfontosabb magyarországi tárháza. Létrejötté egybe esett az európai keletkutatás első virágkorával, amely ösztönzőleg hatott arra, hogy hazánkban is tudományos alapossggal vizsgálják a magyarság tudatában mindig is jelenlévő keleti eredet kérdését, és azokat a keleti forrásokat, amelyek a magyarok őshazájára, korai történetére vonatkoznak. A magyar tudósok és utazók, akik gyakran az Akadémia tagjai is voltak, az útjuk során gyűjtött kéziratokat és könyvritkaságokat a tudós testületnek adományozták. Már a 19. században felmerült a Könyvtáron belüli önálló keleti gyűjtemény létrehozásának igénye, megvalósítására azonban csak az 1949-es átszervezés után nyílt lehetőség. Az orientalisztikai szakkönyvtár létrejöttében, majd gyarapításában Ligeti Lajos kiemelkedő szerepet játszott.

Budapest ostroma alatt nemcsak az Akadémia palotája sérült, de a könyvtár

"I brought, piece by piece, several crates of books from Mongolia"

Since its foundation in 1826, the Library of the Academy of Sciences has been holding on to one of the most important Hungarian collections of books on Oriental lore. Its establishment coincided with the first heydays of European Oriental studies, which provided the stimulus to study with scientific precision the question of the Magyars' Eastern origins, always in the forefront of interest, and those Oriental sources, which relate to the Magyars' ancient land and pre-history. The Hungarian scholars and travellers who were often also Members of the Academy, used to donate to this Learned Society the manuscripts and rare books which they collected during their journeys. The idea of establishing within the Academic Library an independent Oriental Collection had already emerged in the 19th century, but this could only be realised after the Library's reorganisation in 1949. Lajos Ligeti had a distinguished role both in the establishment of the Oriental Collection and in its further enrichments.

During the siege of Budapest, the Palace of the Academy was damaged and the library holdings also suffered losses. The rebuilding after the war and the efforts

A háborús sérüléseket szenvedett könyvtár. Gergely Pál felvétele, 1945.

War damages suffered by the Library of the Academy of Sciences. Pál Gergely's photo

MIA KIK/LHAS, D.2633

állománya is veszteségeket szenvedett. A háborús károk rendbehozatala, illetve a könyvtár újbóli felállítása ismételten a keleti tárgyú dokumentumok gyűjteményének megalapítására ösztönzött. 1949 májusában Keresztúry Dezső főkönyvtárnok nyújtott be javaslatot a felállításról, majd utóda, Scher Tibor a terv megvalósításán munkálkodott. A javaslat alapján a Könyvtári Bizottság keretében négyfős orientalista csoport, köztük Ligeti Lajos, felügyelte szakmailag a végrehajtást. A közösen megfogalmazott cél az volt, hogy az Akadémia könyvtárában a magyar keletkutatás alapkönyvtárát hozzák létre, és a nemzeti gyűjtőköri megosztásban is ez a gyűjtemény legyen a tudományszak dokumentumainak központi letéteményese. Ennek érdekében a helyi állományhoz csatolták többek között a Fővárosi Könyvtár jelentős keleti állományát, a kolozsvári egyetem török intézetének, a Balkán Intézetnek, a kiskunhalasi Szilády Áron Gimnázium keleti könyvanyagát.

Ligeti már három éves belső-ázsiai kutatóútjáról is hozott kéziratokat a könyvtár számára, majd ezt folytatva többször adományozott összesen 159 mongol és mandzsu, továbbá húsz tibeti kéziratot. Több magyar orientalista kéziratosa hagyatéka került az ő közvetítésével a könyvtárba. A gyarapításból is kivette részét. A kínai útja során általa a könyvtár számára beszerzett, és 1955-ben beérkezett 2500 darabból álló gyűjtemény alapozta meg a Keleti Könyvtár kínai részlegét. 1978. augusztus 9-én kelt ajándékozási nyilatkozata szerint úgy látta biztosítottnak kéziratai sorsát, hogy azokat az MTA Könyvtárának adományozta.

Atiša és 'Brom ston pa, a tibeti Bka' gdams pa iskola alapítóinak ikonja a *Nevek óceánja* (mong. *Nere-yin dalai*, tib. *Ming gi rgya mtsho*) című tibeti mongol szótár és nyelvtan 1718-as pekingi fanyomatából.

MTA KIK Keleti Gyűjtemény, Ms. Mong. 7

to reopen the Library called attention once more to the need of establishing a special collection of Oriental documents. In May 1949 Chief Librarian Dezső Keresztury submitted a proposal concerning this project, and his successor, Tibor Scher started to implement it. Within the Library Committee an expert group of four Orientalists was formed, including Lajos Ligeti, to professionally supervise the project. Their jointly formulated aim was to create, within the Library of the Academy, the main library of Hungarian Oriental Studies that would serve as the central repository of all documents of the discipline according to the national collection policy. In this spirit, they supplemented the available local stock with, among others, the significant Oriental material of the Budapest Metropolitan Library, books from the Kolozsvár (Cluj) University's Institute of Turkish Studies, the Balkan Institute (Budapest), and the Szilády Áron Secondary School (Kiskunhalas).

Ligeti altogether donated 159 Mongol and Manchu, and 20 Tibetan manuscripts to the Library, and was instrumental in procuring the handwritten bequest of several Hungarian Orientalists. He also did his share in book acquisition. During his journey to China, he purchased a collection of 2500 books, which arrived in 1955 and laid the foundation of the Chinese Section in the Oriental Library. According to his gift deed, dated 9th of August 1978, he decided to donate his manuscripts to the Library of the Academy to ensure their long-term preservation.

The icon of Atiśa and 'Brom ston pa, the founders of the Tibetan Bka' gdams pa school, from the 1718 Beijing woodblock print of the Tibetan-Mongolian dictionary and grammar entitled *Ocean of Names* (Mong. *Nere-yin dalai*, Tib. *Ming gi rgya mtsho*).

LHAS Oriental Collection, Ms. Mong. 7

„Erőfeszítéseink eredményeit (vagy eredménytelenségét) csak hosszabb idő múlva lehet majd lemérni”

Az 1930-as évektől megkérdőjelezhetetlen tudományos és oktatási érdemei révén kivívott elismertsége a továbbiakban is megmaradt az egyetemen. A magyarországi mongolisztikai és tibetisztikai iskola megalapítása mellett a korábban szinte csak a nyelvtanítás szintjén létező sinológia és mandzsu-tunguzisztika tudományos szintre emelésével a budapesti egyetemet tette a belső-ázsiai stúdiók egyik legfontosabb közép-európai központjává. A háború utáni újrendeződés nyomán az Akadémián is döntéshozó helyzetbe került. Ezek együttesen lehetővé tették számára, hogy a kezében összpontosuló erőforrásokat hatékonyan fordítsa a keletkutatás ügyének előmozdítására, mind az intézményrendszer fejlesztése és a szakemberképzés, mind a friss tudományos eredmények közreadási lehetőségeinek bővítése terén.

A két általa vezetett tanszék, valamint a Németh Gyula-féle Török Filológiai és később a Czeglédy Károly vezette Sémii Filológiai és Arab Tanszék társulásából

A 25. Orientalisták Nemzetközi Kongresszusának résztvevői között, Moszkva, 1960.

Among the participants of the 25th International Congress of Orientalists, Moscow, 1960.

MTA KIK Keleti Gyűjtemény/LHAS Oriental Collection, Ligeti/62/13/07

A II. Nemzetközi Mongolisztikai Kongresszus elnökségi tagjaként tartott beszédének felolvasása, Ulánbátor, 1970.

Reading his speech as the member of the presidential committee of the 2nd International Congress of Mongolists, Ulaanbaatar, 1970

MIA KIK Kézirattár/LHAS Department of Manuscripts, Ms 6502/109

“We will only see the success (or unsuccess) of our efforts after a long time”

At university, his excellent reputation, which he established in the 1930's with his indisputable scholarly and educational achievements, persisted. In addition to founding Mongolian and Tibetan Studies in Hungary, he also elevated Sinology and Manchu-Tungus Studies, which had hitherto not been much more than language instruction, to such a high scientific level that Budapest University became one of the most important Central-European centres of Inner-Asian studies. The reorganisations after the war landed him in a decision-making position at the Academy. All these opportunities together enabled him to efficiently utilise the resources concentrated in his hands in order to promote Oriental Studies, both in regards to institutional development and technical training, and to create new forums to widen publication possibilities.

With the association of the two departments headed by him, together with the Department of Turkish Philology headed by Gyula Németh and somewhat later the Department of Semitic Philology and Arabic Studies led by Károly Czeglédy, he formed the Group of Departments of Oriental Studies under his own supervision.

— saját vezetése alatt — Orientalisztikai Tanszékcsoportot alakított. Ezek mellett egy egyre növekvő létszámú akadémiai kutatóhelyet is létesített 1969-ben Altajisztikai Tanszéki Munkaközösség (később Kutatócsoport) néven. Ugyanezen évben szervezte újra a Kőrösi Csoma Társaságot. 1974-ben támogatásával alakult meg a szegedi József Attila Tudományegyetem Altajisztikai Tanszéke. A diákok szakmai területen való elhelyezkedését álláshelyek létrehozásával támogatta.

Tekintélyének köszönhetően számos hivatalos intézmény vele, mint a magyarországi orientalisztikát képviselő és irányító partnerrel vette fel a kapcsolatot. Több tudományszervezési, finanszírozási tevékenységükkel jelenlévő nemzetközi szervezetben kapott tisztséget, például az UNESCO Nemzeti Bizottsága Kelet–Nyugat Albizottsága elnöke lett. Számos külföldi tudományos konferencia szervezőbizottságától érkezett hozzá tanácsait, vagy közreműködését kérő megkeresés.

1940-től szerkesztette az Akadémia *Bibliotheca Orientalis Hungarica* könyvsorozatát, 1950-ben a rangos magyarországi idegen nyelvű orientalisztikai folyóiratot indította el saját szerkesztésében, *Acta Orientalia Academiae Scientiarum Hungaricae* címen. 1966-ban a *Kőrösi Csoma Kiskönyvtár* sorozatot, 1973-ban pedig a *Keletkutatás* periodikát bocsátotta útjára.

Kőrösi Csoma Sándor emlékérem a Társaság újraalapításának évéből (1968).

Dr. Juhász Márta tulajdona

Besides these, in 1969, he established an Academic research facility also involved in university teaching with a continuously increasing number of staff, called the Departmental Team (later "Research Group") of Altaic Studies. In the same year, he reorganised the Csoma de Kőrös Society. In 1974, he supported the establishment of the Department of Altaic Studies at the University of Szeged. To help his students find professional jobs, he created new positions for them.

Because of his authority, foreign governmental organisations frequently negotiated directly with him as a partner in representing and leading Hungarian Orientalists. He worked in several international organisations administering and financing science, for example, he was president of the East-West Committee of the Hungarian National Commission for UNESCO. He was frequently sought out by the organising committees of international conferences asking for his advice or requesting his assistance.

Starting in 1940, he edited the Academy's book series *Bibliotheca Orientalis Hungarica*. In 1950, he launched, under his own editorship, the prestigious Hungarian foreign-language Orientalist journal, *Acta Orientalia Academiae Scientiarum Hungaricae*. In 1966, he started to publish the popular booklets of the *Csoma de Kőrös Library* series, and in 1973, he launched the periodical *Keletkutatás* ("Oriental Studies").

Commemorative Alexander Csoma de Kőrös medal from the year of the reorganization of the Society (1968).

Property of Dr. Márta Juhász

Az orientalista „részkruzsok” 1975-ben.

“Sub-Kruzhok” for Orientalists in 1975.

MIA KIK Keleti Gyűjtemény/LHAS Oriental Collection, Ligeti/62/13/08

„Megvallom, nehezemre esik baráti körötöket nélkülözni”

A budapesti nyelvészek Kruzsok néven ismert asztaltársasága fontos szerepet töltött be Ligeti Lajos életében. A „Kör” Budenz József és budapesti orosz konzul ismerőse által az orosz nyelv tanulói és gyakorlói számára az 1870-es években szervezett délutáni találkozóiból alakult át a tudományos eszmecserek fórumává. Jóval Budenz halála után, az elnevezést megőrizve, már kizárólag a nyelvészek szakmai és baráti köreként működött tovább. A két társaság között Szinnyei József biztosította a folytonosságot.

Ligeti 1924-ben, még hallgató korában, Melich János meghívására csatlakozott az 1970-es évek közepéig az Erzsébet Királyné Szálló éttermében keddenként összeülő kollégákhoz. Az itteni hivatalos hangulatú uzsonnát követő külön vacsorákra csak szűkebb kör vonult át Potzmann Mátyás éttermébe. Azonban Gombocz Zoltán halála után az ekkor még ifjú, „tekintély nélküli”, ún. „nyelvész középnemzedék” hat másik tagjával (Pais Dezsővel, Bárczi Gézával, Fekete Lajossal, Kniezsa Istvánnal, Laziczius Gyulával és Tamás Lajossal) Ligeti külön

“I must admit that I really miss your friendly circle”

The friendly circle of linguists in Budapest called, in Russian, Kruzhok had an important role in Ligeti’s life. The “Circle” was established in 1870 by the Hungarian linguist József Budenz, and his friend, the Russian consul in Budapest. The afternoon meetings held for aficionados of the Russian language soon developed into a forum for exchanging scientific ideas. Long after Budenz’s death the Circle, keeping its old name, continued to function as a professional and social club solely for linguists. It was József Szinnyei who ensured the continuity between the two societies.

In 1924, still a student, Ligeti was invited by János Melich to join the Circle, which, up to the mid-1970s, held its Tuesday meetings in the restaurant of Hotel Queen Elizabeth. After these tea parties, which had a rather official atmosphere, a much smaller, select group moved over for a private dinner to Mátyás Potzmann’s restaurant. After the death of Zoltán Gombocz (1935) the still young Ligeti, together with six other members of the yet “uncredited”, so-called “middle generation” of linguists (Dezső Pais, Géza Bárczi, Lajos Fekete, István Kniezsa, Gyula Lazeczius, and Lajos Tamás) started their own special circle. This “Society of Destructive Linguists”, including its founder nicknamed “Yellow Loui”, had their evening meetings in the back rooms of the hotel, after the afternoon Kruzhok, thus avoiding an

A Kruzsok összejöveteleinek színhelye.

The scene of the Kruzhok meetings.

*Magyar Kereskedelmi és Vendéglátóipari
Múzeum/Hungarian Museum of Trade and
Tourism, VF_32150*

Az orientalista „részkruzsok” vezetője. (Felvégi Andrea fotója)
The leader of “Sub-Kruzhok” for Orientalists. (Photo by Andrea Felvégi)
MIA KIK Kézirattár/LHAS Department of Manuscripts, 6502/139

open break with the others. This new Kruzhok, led by Pais, enjoyed increasing membership and lived its golden age after the war. It kept, and even enriched, its strange ritualistic traditions, giving place to friendly discussions paired with good wine. The significance of these meetings was compared to the meetings of the Linguistic Society, as they were informal channels for organisational and scholarly debates. Because of professional and personal disagreements, and the diverging development of the branches of science, the Circle later split into multiple parts and the Orientalists temporarily maintained a more modest “Sub-Kruzhok” led by Ligeti.

Similar to other young linguists in Budapest, these meetings helped promote Ligeti’s professional connections, and the friendships cemented there accompanied him throughout his life. This is witnessed by his cordial letters written to the regular Kruzhok members.

„Egy munka van előttem, amit el akarok végezni, és el fogom végezni”

Sinor Dénes, a bloomingtoni Indiana Egyetemen oktató és a magyar tudósokat nemzetközi kapcsolatrendszerével felhasználásával támogató Ligeti tanítvány Belső-Ázsia kutatóinak adott tanácsa érzékelteti a mester jelentőségét: „Próbálg meg utánajárni, hogy az általa közreadott több ezer oldalban mondott-e Ligeti bármit erről a kérdéstről. Ha igen, legalább lesz egyetlen biztos adatod, amire építhetsz.” Mongolisztikai munkásságában kiemelkedő jelentőségű a nyomtatott mongol *Kandzsúr* katalógusának elkészítése, a közép-mongol nyelvtörténeti szövegtörzset kiadási projektje, és több nyugati közép-mongol forrás közreadása. A mongolok titkos történetének szövegrekonstrukciója mellett elkészítette annak magyar fordítását, kiadta *A Bölcsesség kincsesládája* címen a *Subhāṣitaratananidhi* tibeti aforizmagyűjtemény és erkölcsi útmutató legkorábbi ismert mongol változatát, a magyar fordítással együtt. Kiemelendő még a tagacs és kitan/kitaj helyének meghatározása a mongol nyelvek családjában. Turkológiai tevékenységében a sino-ujgur nyelvemlékek közlése, a török nyelvtörténet, illetve az oguz-török nyelvág dialektológiája terén végzett kutatásai jelentősek. A mandzsu-tunguzisztika tárgykörében eredményei között tartjuk számon a dzsürszen nyelvi rekonstrukció, a dzsürszen-mandzsu rokonsági viszony és a mandzsu nyelvtörténet számos

Ligeti Lajos kéziratos másolata a dzsürszen nép történetét összefoglaló kínai munkáról.

A copy of the Chinese summary of the history of the Jurchen people from the hand of Lajos Ligeti.

MTA KIK Keleti Gyűjtemény/LHAS Oriental Collection, Ligeti/24/03

女直館

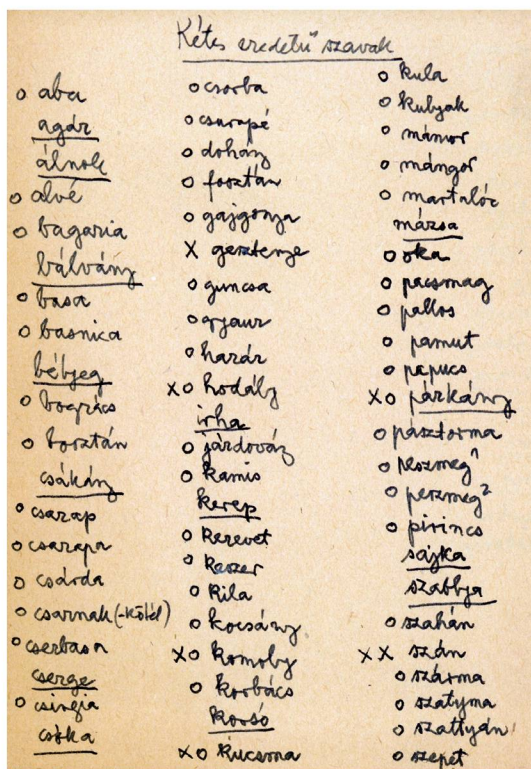
女直即古肅慎氏後漢名挹婁元魏名勿吉隋唐名靺鞨五代時始稱女直後避契丹主完直諱更名女直宋自建隆以來嘗入貢中國至天聖後始沒屬契丹其酋長號完顏氏都本新羅人為女直所推服漸強大數傳

"I still have a task I should like to complete, and I will complete it"

The late Professor Denis Sinor of Indiana University (Bloomington), mentor and supporter of Hungarian scholars through his network of international connections and a former student of Ligeti, used to give the following advice to researchers of Inner Asia: "Try to find out (in the thousands of pages published by him) whether Ligeti has ever said anything about it. If he had, you will have at least one solid datum on which to build." These words clearly show the greatness of the master. Within Mongolian studies, his catalogue of the Mongolian printed *Kanjur*, the publication project of a Middle Mongolian historical linguistic corpus, and the publication of several Western Middle Mongolian sources are of outstanding importance. Besides the textual reconstruction of *The Secret History of the Mongols*, he also prepared its Hungarian translation, and published under the title *A treasury of wisdoms* the earliest known Mongol version of the *Subhāṣitaratnanidhi*, a Tibetan ethical guide and collection of aphorisms, also together with the Hungarian translation. Especially noteworthy was his determining the place of Tabgach and Khitan in the family of Mongol languages. Within Turkish studies, most important are his publications of the Sino-Uyghur vocabulary and historical texts, his studies on Turkic historical linguistics, and the dialectology of the Oghuz Turkic language branch. In Manchu-Tungus linguistics, he succeeded in shedding light on many enigmas connected to the reconstruction of the Jurchen language, the Jurchen-Manchu relationship,

Kétes etimológiájú, magyar szavak autográf jegyzéke a Ligeti-hagyatékából. Autograph list Hungarian words of dubious etymology from the Ligeti bequest.

MTA KIK Keleti Gyűjtemény/LHAS
Oriental Collection, Ligeti/43/13

LIGETI LAJOS

A MAGYAR NYELV
TÖRÖK KAPCSOLATAI
A HONFOGLALÁS ELŐTT ÉS
AZ ÁRPÁD-KORBAN

AKADÉMIAI KIADÓ, BUDAPEST 1986

Ligeti régi török jövevényszavainkkal kapcsolatos nézeteinek szintézise.

The synthesis of Ligeti's views on the earlier Turkic lexical copies in Hungarian.

MTA KIK Keleti Gyűjtemény/LHAS Oriental Collection, 743.810

talányos részletének világossá tételét. A mindig első kézből származó, eredeti kútfők meghatározott szöveghelyeire alapozott adatok és a — bonyolultsága dacára — világos módszertannal, egyértelmű logikai műveleteken keresztül levezetett következtetéseiinek többsége máig megkérdőjelezhetetlen hivatkozási pont.

A fenti felsorolás azonban korántsem teljes. Életművének mintegy negyedét kitevő, a magyar nyelv korai török jövevényszavaival és a magyar őstörténettel kapcsolatos cikkei legalább ennyire jelentősek a magyar tudomány számára.

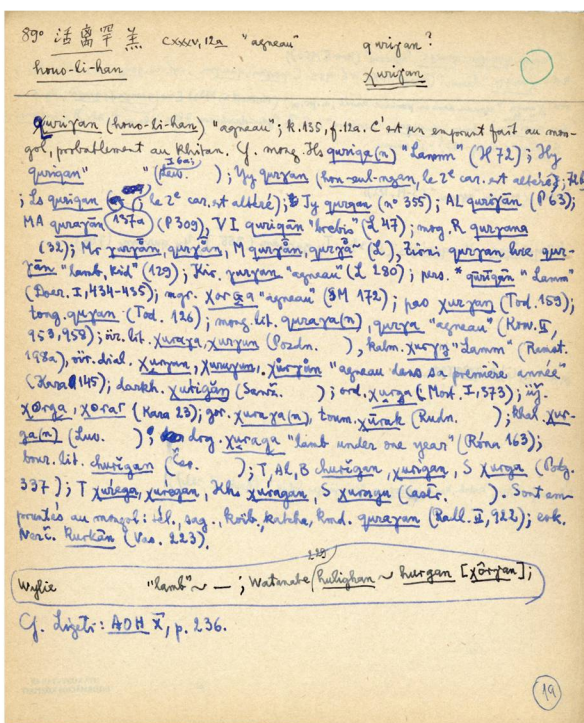
Munkájának eredménye 300-nál több publikáció. Három ismeretterjesztő könyvét, két facsimile kiadását, reprinteket, fordításokat, átdolgozott újrakiadásokat és folyóiratcikkeket nem számítva, tizenhét önálló kötet, tíz szerkesztett kötet, négy hozzáférhetetlen munka ismételt közreadása a nyomtatásban megjelent életmű.

Legfrissebb tudományos megfigyeléseit szóban is rendszeresen ismertette, nagyszámú hazai előadásain és — különösen az 1970-es évek elejéig — nemzetközi konferenciákon. Hivatali pályafutásának csúcán, a 60–70-es években a négy legnagyobb hazai rendezésű belső-ázsiai vonatkozású tudományos esemény elnökeként működött közre. Útleírásai, szélesebb közönség számára készített szövegfordításai mellett a rádióban és a televízióban folytatott tudománynépszerűsítő tevékenységet.

and the history of the Manchu language. Thanks to his complex, but still very clear methodology, which has always used texts from well-defined places in primary sources and built up his deductions through a chain of unequivocal logical operations, most of his conclusions remain still undisputable points of reference.

However, the list above is far from complete. Around one quarter of his oeuvre is related to the early Turkic loan words of the Hungarian language, and to Hungarian prehistory. His studies in these fields are also inva-

luable to Hungarian science. His total scientific output amounts to more than 300 publications. Apart from three popular books, two facsimile editions, reprints, translations, revised editions, and newspaper articles, his works that have appeared in print consist of seventeen original volumes, ten edited volumes, and four reprint volumes of inaccessible works. In his lectures, he acquainted the audience with his recent results and observations, both in Hungary and, especially before the first years of the 1970s, at international conferences. At the peak of his career, in the 1960–70s he was President of the four most important scientific events held in Hungary related to Inner Asia. Besides his travel accounts and translations made for the public, he also popularised science on the radio and television.

Ligeti jegyzetei a *qurigan* 'bárány' szó kínai glossza alapján készült rekonstrukciójáról és mongol, illetve mandzsu párhuzamáról.

Ligeti's notes on the reconstruction of the word *qurigan* 'lamb' based on a Chinese gloss and its Mongolic and Manchu parallels.

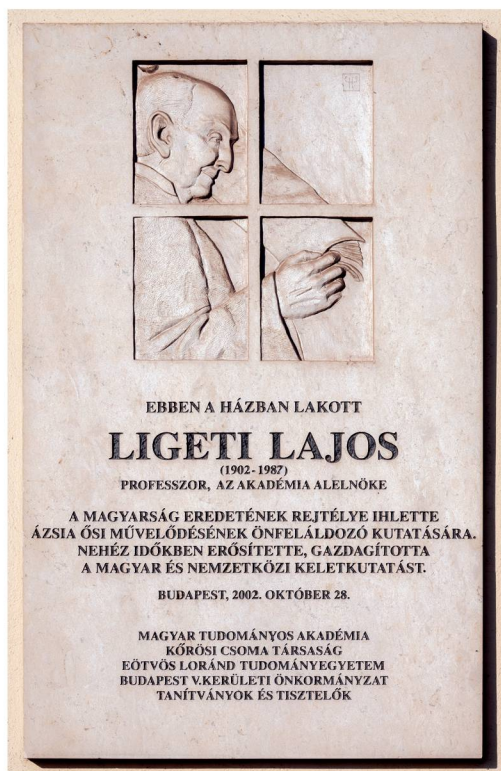
MTA KIK Keleti Gyűjtemény/
 LHAS Oriental Collection,
 Ligeti/24/22

„Valamit hazavinni a közös ismeretekhez, akkor nem éltünk hiába.”

A kutató és oktató tudós, tudománypolitikai és diplomáciai munkát végző akadémiai alelnök, a magyar keletkutatás új intézményrendszerének kiépítője magánemberként is igyekezett a közjót szolgálni életében és végakarataiban is. Fiatalkori kézirat és fanyomat ajándékozásait az Akadémiai Könyvtár vonatkozásában már érintették. Ezzel egy időben, első expedíciójáról hazaküldött pacskolatai szintén a Könyvtárhoz, összesen 44 darabos tárgyi gyűjtése pedig a Hopp Ferenc Ázsiai Művészeti Múzeumban elhelyezett letétbe került.

Két első kutatóútja során készített, kordokumentumként értékes fényképei nagyrészt még a háború előtt a Budapesti Egyetem Földrajzi Intézetéhez kerültek a Cholnoky Jenő által rendszerezett és gondozott gyűjteménybe. Később az érdi Magyar Földrajzi Múzeum gyűjteményét és a Magyar Nemzeti Múzeum Történeti Fényképtárának „ELTE-letétjét” gazdagították. Az e két lelőhelyen megmaradt papírmásolatok és negatívok expedíciós képeinek eredeti példányai. 1972-es nyugállományba vonulását és felesége 1974-ben bekövetkezett elhunytát követően közvetlenül ajándékozta el, illetve végrendelek sorában rendezte tudományos jelentőségű ingóságainak halála utáni sorsát. A birtokában lévő

mongol kéziratokat a Keleti Gyűjteménynek adományozta, 5000 kötet körüli könyvet és ugyanannyi különnyomatot számláló, szakterületén országos jelentőségű magánkönyvtárát végrendelettel ajándékozta a Szegedi Egyetemnek, azzal a meghagyással, hogy annak könyvtárában különgyűjteményt képezzen. Ezzel együtt került oda több, mint 90 fényképmásolat, melyek többsége Ligeti afganisztáni, kisebb része mandzsúriai képanyagának kizárólag ott megmaradt eredeti példányai. Befejezetlen tudományos műveinek kéziratait, jegyzeteit és gyűjtéseinek jelentős,

A budapesti Belgrád rakpart 26. alatti lakóházán elhelyezett emléktábla.

Memorial plaque on his home at 26 Belgrád Quay, Budapest.

Digitális Képműhely, 2022

Lánya és unokái búcsúznak a sírnál.

Ligeti's daughter and grandchildren bidding farewell at his grave.

Balassagyarmati Könyvtár Helytörténeti Gyűjteménye/Balassagyarmat Library, Regional History Collection, 536/4

“To add something to common knowledge, then we have not lived for nothing”

A teaching and researching scholar, the Vice-President of the Academy engaged in scientific policy and diplomacy, the person who consolidated the new institutions of Hungarian Oriental studies, tangibly served the common good his whole life.

The manuscripts and xylographs which he donated to the Library of the Academy in his youth has already been mentioned. At the same time, his impressions of inscriptions also arrived to the Library. His collection of artefacts, altogether 41 pieces were deposited in the Ferenc Hopp Museum of Asiatic Arts. The photos that he made on his first two expeditions are valuable historical documents and most of them were put, before the war, into a collection organised and curated by Jenő Cholnoky in the Institute of Geography of the University of Budapest. Later they enriched the collection of the Hungarian Geographical Museum (Érd) and the so-called “ELTE Depository” of the Historical Photo

Ligeti Lajos sírja a Farkasréti temetőben.

The grave of Louis Ligeti in the Farkasrét Cemetery of Budapest.

Digitális Képműhely, 2022

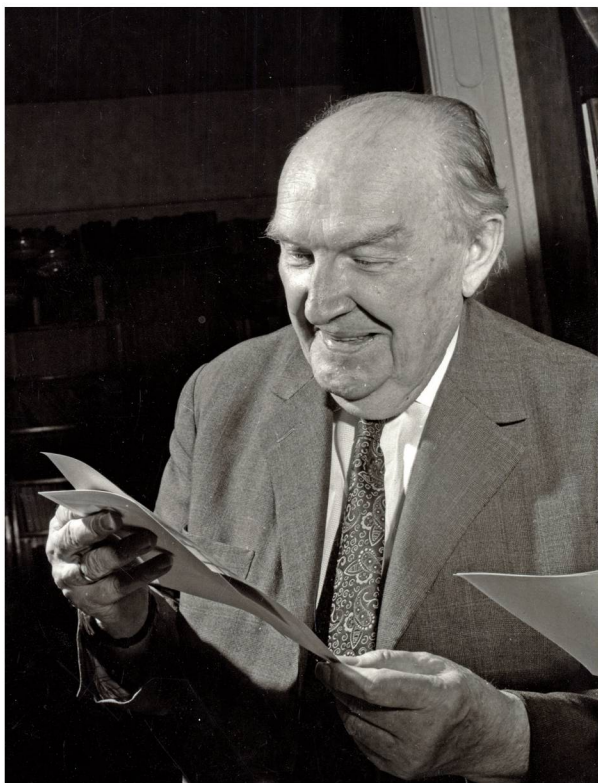
részben kiadatlan anyagait szintén ebben az időszakban, 1978-as keltezésű ajándékozási nyilatkozatában hagyta negyven éves zárolás kikötése mellett az MTA Könyvtára Kézirattára és a Keleti Gyűjtemény gondjaira. Kifejezetten anonimitást kérve oktatási és közhasznú szervezeteknél tett alapítványokat.

Emlékét a Farkasréti temető 27. parcellájában található síremléke mellett a budapesti lakóházán elhelyezett emléktábla őrzi. Egykori balassagyarmati szülőházát jelölő emléktábláját a ház lebontása után a balassagyarmati Balassi Bálint Gimnázium épületében helyezték el.

Department in the Hungarian National Museum. The copies and negatives preserved at these two latter locations are the originals of the photos made on his expeditions.

Following his retirement in 1972 and his wife passing away in 1974, he personally gave away, or specified through a series of wills the fate of his personal property of scientific significance. He donated the Mongolian manuscripts in his possession to the Oriental Collection, he bequeathed by will his private library, which in his field of studies was of national significance and consisted of some 5000 volumes of books and around the same number of offprints to the University of Szeged with the proviso that it be kept as a Special Collection in the University's Library. Along with them, the Library also received some 90 photoprints, the majority of which were from Ligeti's Mongolian material, a smaller part from his Manchurian photo material not available elsewhere. Around the same time, in a donation deed penned in 1978, he entrusted the manuscripts of his partly uncompleted scientific works, his notes, and the mostly unpublished materials of his collections with the Department of Manuscripts and the Oriental Collection of the Library of the Academy, stipulating that the material should stay closed for 40 years. In a number of cases, he made anonymous foundations for educational or other organisations of public interest.

He is commemorated by his tomb in the Farkasréti Cemetery of Budapest and by a plaque on his home. Another plaque, originally marking his birthplace, is now at the Balassi Secondary School of Balassagyarmat.

Az idős tudós.

The old scholar.

*MTA KIK Kézirattár/LHAS Department of Manuscripts,
Ms 6502/027*

Sárga istenek és ritka nyelvek nyomában

Ligeti Lajos (1902–1987),

az iskolateremtő tudós

On the track of yellow gods and rare languages

Louis Ligeti (1902–1987),

the outstanding scholar

Összeállítás / Concept: ROTTÁR Máté

Szöveg / Text: ROTTÁR Máté, KELECSÉNYI Ágnes (Akadémia / Academy)

Angol fordítás / English translation: KORVIN Gábor

Lektorálás / Revised by: FEHÉR Réka Dorottya

Kiadványterv / Layout: BOROMISZA János

Fotók és másolatok / Photos and scans: BOROMISZA János,
HORÁNYI Károly, DIGITÁLIS KÉPMŰHELY, KUN Zsanett

Köszönetnyilvánítás / Acknowledgement:

• Dr. JUHÁSZ Márta

• MTA KIK Kézirattár / LHAS Department of Manuscripts

• Magyar Nyelvtudományi és Finnugor Intézet Könyvtára / Library of the Institute
of Hungarian Linguistics and Finno-Ugric Studies

• Balassagyarmati Könyvtár Helytörténeti Gyűjteménye /
Library of Balassagyarmat, Collection of Regional History

• Balassagyarmati Balassi Bálint Gimnázium / Bálint Balassi Secondary School in
Balassagyarmat

• ELTE Eötvös József Collegium Mednyánszky Dénes Könyvtár és Levéltár /
Mednyánszky Dénes Library and Archives of the József Eötvös College, ELTE

• SZTE Klebelsberg Könyvtár, Keleti Gyűjtemény /

University of Szeged, Klebelsberg Library, Oriental Collection

• Magyar Földrajzi Múzeum / Hungarian Geographical Museum

• MNM Történeti Fényképtár /

Historical Photo Department of the Hungarian National Museum

• Akadémiai Levéltár / Academic Archives

• Magyar Kereskedelmi és Vendéglátóipari Múzeum / Hungarian Museum of Trade and Tourism

ISBN 978-963-7451-82-9

(nyomtatott / printed)

© ROTTÁR Máté, KELECSÉNYI Ágnes

Nyomdai munka / Printed by: STANCTECHNIK DIGITAL KFT.

A MAGYAR TUDOMÁNY ÜNNEPE
Az MTA programirodája

